

ОБРАЗ ВОРОГА ЯК МОДЕЛЮЮЧОЇ ФІГУРИ СОЦРЕАЛІСТИЧНОГО ТЕКСТУ

Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія.

Випуск 2 (36) 2016

УДК 821.161.2.02"19":[7.038.5:141.82]-044.357

Федорів У. Образ ворога як моделюючої фігури соцреалістичного тексту; 11 стор.; бібліографічних джерел – 20, мова – українська.

Анотація. У статті увагу зосереджено на моделюючій ролі образу ворога в соцреалістичному тексті, що утвердився в масовій свідомості за допомогою пропаганди та агітації. Відтак виділено три основні стратегії влади стосовно моделювання образу ворога: стратегія формування кола «чужих» та «своїх», демонізація ворога, відсутність його персоналізованого образу (процес знеособлення) та актуалізація міфу про фатальну загрозу з боку «чужого».

Простежується роль радянської влади у процесі селекції міфів, відповідно до яких і формувалось стереотипне сприйняття ворога та укладався такий образ, який би підходив до владного пазла «історичної правди». Акцентовано на актуалізації міфу про фатальну загрозу з боку «чужого», на дії владних механізмів у формуванні негативного образу як зовнішнього, так і внутрішнього ворога задля збереження за собою «політичного капіталу».

Ключові слова: ворог, фатальна загроза, соцреалістичний текст, «свій», «чужий».

Дослідження особливостей функціонування соцреалістичного канону передбачають погляд на соцреалізм як на міфопроєкт тоталітарного режиму. Міфотворчість стала однією з характерних рис соцреалістичної літератури, офіційним сховищем державних міфів. Міфотворча роль тоталітарної культури беззаперечна. Погоджуючись із думкою Валентини Хархун, яка зазначає, що «на межі між «вигаданою» історією та «історіоризованою» вигадкою витворюється міф як найоптимальніша форма оприявлення тоталітарної свідомості» [18, с. 203], можемо ствердно сказати, що роль міфу виявилась однією з основних у становленні радянської ідеології: «Радянська ідеологія, відзначаючись *релігійно-подібним модусом*, реалізується через *розгортання «живого міфу»* й прогнозує кодифікацію радянської тоталітарної системи як *міфократії»* [18, с. 169–170]. Отож дослідники соцреалізму почали апелювати до теорії архетипів, адже «становлення радянської міфології можна описати як процес актуалізації певних архетипів» [4, с. 743]. Із згаданою теорією перегукується концепція Катеріни Кларк про «велику сім'ю» як засадничий міф сталінської культури та теорія чарівної казки Володимира Проппа, відповідно до яких вибудовувалась парадигма героїв («свій», «добро», «богатыр») та ворогів («чужий», «зло», «нечиста сила») та ієрархічна тріада «Батько» (Сталін, Ленін) – «Мати» (Батьківщина) – «Героїчні сини та доньки» (Герої війни, Герої праці).

Для підтримки становлення нової радянської людини, росту її громадянської активності в ім'я партії обов'язковою умовою є наявність антипода – в о р о г а : «Ворог завжди позначає індивідуальне, окремішне, автономне, те, що резонує в контексті загалу, а тому, звісно, мусить бути нівельоване як «інше», як те, що руйнує тотальну монолітну картину світу» [18, с. 269]. Формування образу ворога відіграє важливу роль у розбудові радянського політичного міфу про СРСР як «вели-

ку сім'ю», що мав беззаперечний вплив на масову свідомість. Міфологізований образ ворога утверджується в масовій свідомості за допомогою пропаганди та агітації. Він функціонує в умовах утвердження іншого образу – образу харизматичного лідера, адже існування пантеону героїв під керівництвом «напівбога», «мудрого батька», «старшого брата» чи «наставника» можливе в постійному взаємозв'язку та протистоянні з ворогом. Культівування топосу ворога як загрози дало можливість розвиватися героєві, бо без ворога герой би не був героєм, тому цей образ став найбільш стійким образом радянської риторики, визначав її внутрішній баланс: «Соцреалізм як глобальний стиль базувався на тотальності архаїчного мислення з його універсальною бінарністю, де структурування реальності будувалось за принципом опозиції: свої – чужі, вороги – друзі, людина – колектив, пропаганда – контрпропаганда та ін.» [1, с. 10]. Апелюючи до праць прихильників психологічного трактування агресії [9; 12; 17; 19; 20], які визначають ворожечу як обов'язкову форму людського співіснування, як феномен, що зв'язує колективи та групи, тим самим забезпечує функціонування певних структур (економічних, політичних, культурних тощо), можемо стверджувати, що наявність ворога допомагає спільноті побороти труднощі, виконувати завдання керівництва задля досягнення мети, удосконалитися, аби бути кращим, аніж противник, та навіть більше – мати конкретний об'єкт, на який можна покласти усю відповідальність за економічні чи соціальні невдачі, політичні проколи, недовиконання плану тощо. Ісмаїл Гасанов означив образ ворога таким чином: «Ворог зображується: чужинцем, агресором, безликою небезпекою, богоненависником, варваром, ненаситним загарбником, злочинцем, садистом, насильником, втіленням зла і потворності, смертю. При цьому головне в «образі ворога» – це його повна дегуманізація, відсутність у ньому людських рис, людсь-

кого обличчя. Тому «абсолютний ворог» практично безособовий, хоча може персоніфікуватися... «Концепт ворога» примушує до свідомо нерозумних і невинуватих дій, які своєю чергою виправдовують тим, що «ворогові» приписують ще більш злісні наміри, в результаті чого виникає зачароване коло ворожості» [3, с. 23].

Детальний аналіз текстів періоду панування соцреалізму дає можливість говорити про такі основні стратегії влади стосовно моделювання образу ворога: стратегія формування кола «чужих» та «своїх», демонізація ворога, відсутність його персоналізованого образу (процес знеособлення) та актуалізація міфу про фатальну загрозу з боку «чужого».

Відповідно до кожної зі стратегій маємо кілька цікавих особливостей у текстовій репрезентації цього образу. По-перше, варто зауважити, що серед «ч у ж и х» радянська іконографіка вибудувала цілу систему. Так, ворог може бути зовнішнім та внутрішнім, прихованим чи відкритим, особистим чи колективним. До того ж у різні періоди соцреалізму функціонували різні типи ворогів. Наприклад, у фазі протоканону можемо вирізнити такі типи, як «капіталіст», «поміщик», «банкір», «піп», «церковники», «цар», «махновець», «буржуй», «білогвардієць», «пеглорівець» тощо («буржуй» Помикевич – «99%» Ярослава Галана, «церковник» Коваленко – «Хлібна ріка» Олексія Слісаренка, «попівна» Фенька, «піп» Гервасій, «анархісти» Андрій Дудка й Сенька Хапчук – «Президент Кислокапустянської республіки» Олексія Слісаренка тощо). На початку 30-х років з'являється особливий тип ворога – «вороги народу», до когорті яких зараховували й «колишні свої» – «куркуль», «інтелігент», «спеціаліст-шкідник» (ворогів такого типу бачимо у творах «Перша весна» Григорія Епіка – «зрадник» Литка та його «армія»; «Гриць і Микола» Петра Панча – «куркуль-вбивця» Кендюх; «Металісти» Івана Сенченка – «відступник» Клинець; «Хлібна ріка» Олексія Слісаренка – «куркуль» Бараболя та його син Никодим та ін.). Згодом у часи активної дії соцреалістичного канону (30-50-і рр. ХХ ст.) спостерігаємо зміни в образній системі ворогів. Це передусім «фріц», «німець», «окупант», «загарбник», «есесівець», «зрадник», «поліцай», «полонений», «дезертир». Такий тип ворогів актуалізується передусім у творах мілітарної тематики, зокрема «Таємниця Соколиного бору» та «Лісова красуня» Юрія Збанацького, «Прапороносці» Олеся Гончара, «Чорний хрест» та «Патріот» Петра Панча, «Міцніший за сталь» Вадима Собка, «Дума про невмирущого» Павла Загребельного тощо. У часи трансформації та занепаду соцреалізму справу переважно маємо з внутрішнім ворогом – «кар'єрист», «п'яниця», «нероба», «хулігани». Так, образ «кар'єриста» змальовано в «Соборі» Олеся Гончара (Володька Лобода); образ «шахрая» Семена Магазаніка та «прокурора-донощика» Про-

копа Ступача – у романі «Чотири броди» Михайла Стельмаха; образ «псевдовченого» Кучмієнка – у «Розгоні» Павла Загребельного.

Варто зазначити, що нерідко в соцреалістичних текстах трапляються епізоди, де описані зворотні процеси у формуванні кола «своїх» та «чужих». Так, при підтримці наставника чи партії ворог, пройшовши процес перековки, стає «своїм». Згадаймо історію Івана Гниди із роману «Перша весна», який із затурканого селянина, який виконував завдання куркулів з метою дискредитації колгоспного господарства, під впливом Химочки стає на «шлях істинний», перетворюючись на реального прихильника розкуркулення та колгоспів. Також відбувається і зворотний процес – колишні «свої» стають зрадниками та відступниками. Саме таких негативних конотацій надає Юрій Збанацький «зраднику» Лукану: «*Лукан Хитрий був людиною середніх літ, присадкуватий, кремезний, з очима кольору рудої глини. Він не боявся загарбників. / Ще тоді, коли почалася війна, говорив сусідам: / – Я німців знаю. П'ять років з ними пробув. / Всі знали, що Лукан у дні імперіалістичної війни був у німецькому полоні. / – Добрячий народ, – продовжував Лукан. – Багата країна – там усі пани. Ці наведуть і в нас порядок*» [8, с. 25].

Друга із зазначених стратегій – д е м о н і з а ц і я в о р о г а – знову ж таки відсилає до теорії архетипів та теорії чарівної казки, згідно з якими існує постійна боротьба між добром і злом, та де актуалізується міф про героя, який перемагає ворога. Ворогові приписується стандартний набір негативних характеристик: бридкий, огидний, часто з фізичними чи психічними вадами. Ось як про образ ворога в радянському політичному плакаті пише тогочасна критика: «Малюють ворога у вигляді людини з іклами, з величезною пащею, з довгими кігтями, з величезним пазом. Капіталіст – це допотопна тварина; варто лише показати такий собі його образ, як відразу обуриться весь пролетаріат і, взявши зброю в руки, піде дубасити чудовисько» [2, с. 21].

У художній текстах теж часто маємо подібні характеристики. Так, у романі «Чотири броди» Михайла Стельмаха автор використовує негативну символіку та порівняння у змальованні образу Магазаніка (архетип тіні та темряви, «потойбічні» метафори тощо): «чорт зі свічкою», «дідько», «ворон» [15]. Варто також зазначити, що в тексті змальовано своєрідний ритуал, де Семен, будуючи хату, примушує викласти фундамент із кам'яних ідолів: «*Про таке, звісно, довідались люди, і селом пішли поголоски, що Магазанік знається з нечистою силою*» [15, с. 255]. Доволі часто для підсилення вкрай негативного образу ворога автори використовують «зоологічні» метафори: «*У затінку били й катували людей. Чути було крики і стогін. Постріли, і падіння, і вдари об стіну. Когось виносили і вкидали в яму. Ернст фон Крауз з'явився в дверях. Він був мокрий од збудження і*

важко дихав. Ніби це не він катував людей, а його самого некли огнем і розтинали до нестями. Очі його горіли, як у хижого звіра і тремтіли білі губи» [5, с. 42].

Над проектом образу ворога радянська система працювала тривалий час. Щоб закарбувати тавро шкідливого/негативного/небезпечного для не-радянського, а тому і ворожого, влада використовувала різні прийоми. Це і непривабливі портретні замальовки, і вибудовування сюжетів із жорсткими кадрами-епізодами, і використання непристойної лексики тощо. Яскравим прикладом цього може слугувати опис німецького хлопчика Фріца з твору Петра Панча «Червоні галстуки»: *«Хлопець був мідзатий, з червоними цоками, на товстих ногах. Хоч надворі була спека, але Фріц носив важкі черевики, грубі штани на шлейках і великий бант» [11, с. 152]. Його зовнішня убогість обов'язково посилюється морально-етичною обмеженістю. Показовим є епізод із вище згаданого оповідання, коли Фріц відрубав кішці хвоста, а згодом його батько пристрілює її через те, що киця захищаючись, подряпала хлопця: «Кішка лежала в кутку й зализувала обрубок хвоста. Біля неї сидів Олесь і тримав блюдечко з молоком. Фріців батько навів револьвер ... / Гітлерівець вистрелив. Кішка підстрибнула і упала пластом, ніби її розчавив автомобіль. Фріц підбіг і притоптав її ногами» [11, с. 153]. Подібні негативні замальовки зустрічаємо і в повісті Юрія Збанацького «Тасмичня Соколиного бору», де ворогу – генералу фон Фрейліху – автор приписав такі характеристики: *«На закінчення розмови фон Фрейліх поставив вимогу вислати заарештованих в концтабори. / – Тубільців треба знищувати і з найбільшим зиском. Ми повинні залишити лише найбільш покірних, безмовних. / І тому, допитуючи заарештованих, він цідив крізь зуби своє улюблене слово: «Освенцім» [8, с. 188].**

Будь-який ворог прирівнювався до демонізованого образу Зла, якому протистоїть Добро в образі радянського героя. Причетність до кореня зла наділяла ворога нелюдськими надможливостями, що робили ворога вкрай небезпечним. На підтвердження останньої тези можемо навести уривок з роману Григорія Епіка «Перша весна», де автор змальовує «зоологічну ненависть» куркуля Литки до всього не-радянського, озвучує демонське бажання убити Химочку та Логвина: *«– Двісті, дві тисячі, двісті тисяч, мільйон! П'ять мільйонів. Розкласти на дорогах, розвішати на стовпах. Услати ними степ від моря до моря! Винищити від найстаріших аж до тих, як їх... – Литка тупнув ногою і запнувся» [6, с. 131].*

Радянська влада повністю контролювала процес селекції радянських міфів, відповідно до яких і формувала стереотипне сприйняття ворога, укладала такий образ, який би підходив до владного пазла «історичної правди». У цьому випадку

можна погодитись із міркуваннями Романа Сербина, який зазначає: *«Історичні міфи не відтворюють історичну істину – це не їхнє завдання. Міфи дають ідеологічне зображення минувшини, яке є корисним для політичних цілей міфотворців. З історії вибираються такі події і їх інтерпретується в такий спосіб, щоб підтримати заздалегідь вибрані політичні напрями» [14, с. 75].* Причому ворога зображали стереотипно, за єдиним шаблоном. Наприклад, солдатів вермахту показували сліпими виконавцями наказів командування, здатними на успішні дії тільки в умовах чисельної і технічної переваги над противником. Ворога взагалі змальовували, як якусь військову машину, що діє в силу свого призначення, в якій немає місця особистостям і характерам. Згадана модель опису стосується не тільки «нацистів», оскільки вона інтегрується і на інших «ворогів» радянської влади, проте саме при описі «німців» вона набуває виключної смислової ваги. Так, Павло Загребельний знеособлює образи ворогів, які *«здавалися якимись однаковими, дуже схожими один на одного» [7, с. 48],* та навіть більше: ворог не мав «своїх» рис, тільки «загарбані», «украдені», «окуповані»: *«Фашист був живий і здоровий. Він стояв, розставивши ноги в грубих чоботях з куценькими халаявками. На ньому були широкі сіро-зелені штани і такого самого кольору френч з безліччю кишень, великих і одвислих, мов торби. Обличчя німець мав бліде, одутлувате, а під носом, як дві жарини, горіли в нього руді пишні вуса. Такі вуса були колись у сільського крамника Кузьми Кириловича. Виходить, німець не тільки прийшов на його, Андрієву, землю, він ще й присвоїв собі чужі вуса. Бо Андрій же добре знав, що ці вуса належали крамникові Кузьмі Кириловичу» [7, с. 48].*

Стратегія відсутності персоналізованого образу ворога засвідчує зневажливе ставлення до будь-якого «чужого». Рідко автори вводять імена ворогів у соціалістичні тексти, тим самим знеособлюють їх, приписують за ними роль нелюдини, не-особи, підкреслюють їхні нелюдські якості: *«На воротах табору красувався латинський напис: «Суум квікве» – «Кожному своє». Фашисти вміли бути цинічними. На пряжках солдатських поясів вони накреслили девіз «Гот міт унс» – «З нами бог» – і наказали цим солдатам вбивати все живе й залишити після себе спалену землю, хоч головною заповіддю того бога, якому вони поклонялися, було «не убий». Центральний орган їхньої партії – газета «Фелькішер беобахтер» виходила під гаслом «Фрайгайт унд брот», тобто «Свобода і хліб», але цей лозунг означав лиш те, що фашисти хотіли б позбавити свободи й хліба всіх людей, які живуть на землі. В отому написі на воротах табору їхній цинізм досяг вершини своєї одвертості. Кожному своє. Одні будуть повільно вмирати від ран – і їх ніхто не спробує навіть лікувати. Інших замучать на каторжних роботах де-небудь на будівництві*

авіаційного заводу. Ще інших сплять в печах крематоріїв, сплять живцем або ж перед цим розстрілявши, вбивши ядом, задушивши отруйним газом. Кожному своє. «Суун квікве» [7, с. 54].

Актуалізація міфу про ф а т а л ь н у з а г р о з у з боку «чужого» сприяла чіткому впровадженню мілітарної стратегії влади, тим самим відчуття «бути на поготові» для боротьби з ворогом постійно підтримувалось на різних рівнях. Владний апарат застосовував усі можливі механізми утримання громадян на короткій вуздечці – громадянин СРСР відчував потребу бути причетним до загальної боротьби із загрозливим «чужим». Для цього використовували різні засоби – викривлення історичних фактів, наведення «правильних» аналогій, пропаганду та агітацію, «роз'яснювальну роботу»; залучали пресу, радіо, мистецтво, літературу тощо. Влада визначала ворогів і визначала ступінь загрози, виходячи виключно зі своїх політичних та економічних пріоритетів, часто «правильно» розставляючи акценти задля хорошої картинки. До прикладу в Андрія Малишка Гітлер порівнюється з царем Миколою I, які обидва «мучили» Тараса Шевченка: «В війни годину, в нічку зловорожу / Побачив я, чого забудь не можу. / В розбитій хаті, у самотині, / Висів портрет Тарасів на стіні, / І рідні очі, і уста закуті, / Порубані шаблями в дикій люті. / Колись царі йому бажали долі – / Труїли душу трутою неволі, / Лишень живим не встигли розіп'яти! /

Тепер же Гітлер порубав для мсти» [10, с. 104]. Тому влада використовує заклики до знищення ворога, що часто виражаються за допомогою мовленнєвих метафор, пов'язаних із ідеєю насильницького знищення ворога: «Шалійте! Землю рвіть отруйними зубами! / Сичіть гадюками і вийте, як вовки! – / Вам не уникнути покарної руки! / Над вами – тьма і кров, а сонця світ – над нами!» [13, с. 10].

Підсумовуючи, зазначимо, що формування образу ворога було одним із пріоритетних завдань у конструюванні радянської картини світу. Тому важливо було застосувати усі можливі механізми у формуванні негативного образу як зовнішнього, так і внутрішнього ворога, утвердити потребу ненавидіти «чужого», щоб зберегти за собою увесь «політичний капітал»: «Для натовпу потреба ненавидіти відповідає потребі діяти. Збудження в ньому ентузіазму не поведе далеко, але дати йому привід і предмет ненависті означає дати поштовх його діяльності» [16, с. 14]. Порівняльний аналіз соцреалістичних текстів показує, що ця ідеологема, зазнавши певних трансформацій та модифікацій у різні періоди дії соцреалістичного канону, зберегла своє основне смислове навантаження – усе не-радянське є ворожим, усе вороже є загрозливим. Так боротьба з ворогом стає консолідуючим чинником радянського суспільства, одним із архіважливих державних завдань.

Література

1. Арефьева А. А. Эстетика соцреализма: слово в измерении публичности / Альбина Анатолиевна Арефьева. – К. : ГАЛПУ, 1977. – 206 с.
2. Бригада художников: Орган Федерации работников пространственных искусств. – М. : Огиз, 1931. – № 1. – 32 с.
3. Гасанов И. Национальные стереотипы в межнациональном конфликте. Сущность и развитие противоречия : автореф. дисс. (...) канд. политич. наук / И. Б. Гасанов. – М. : Рос. акад. упр-я, 1994. – 40 с.
4. Гюнтер Х. Архетипы советской культуры / Ханс Гюнтер // Соцреалистический канон / [под общ. ред. Х. Гюнтера, Е. Добренко]. – СПб. : Академический проект, 2000. – С. 743–784.
5. Довженко О. Україна в огні: кіноповість, щоденник / Олександр Довженко. – К. : Рад. письменник, 1990. – 416 с.
6. Епик Г. Перша весна / Григорій Епик // Твори / Григорій Епик ; [упоряд. В. М. Омельченко ; вступ. ст. і приміт. О. В. Килимника]. – К. : Держлітвидав, 1958. – С. 25–352.
7. Загребельний П. Дума про невмирущого / Павло Загребельний. – Х. : Фоліо, 2003. – 398 с.
8. Збанацький Ю. Таємниця Соколиного бору / Юрій Збанацький. – К. : Веселка, 1985. – 320 с.
9. Зиммель Г. Избранное : в 2 т. / Георг Зиммель. – М. : Юрист, 2008. – Т. 2 : Созерцание жизни. – 607 с.
10. Малишко А. Прометей : вибрані твори / Андрій Малишко. – К. : Веселка, 1976. – 198 с.
11. Панч П. Червоні галстуки / Петро Панч // Син Тарашанського полку : вибрані твори / Петро Панч. – К. : Веселка, 1980. – С. 149–171.
12. Райх В. Психология масс и фашизм / Вильгельм Райх. – СПб. : Университетская книга, 1997. – 544 с.
13. Рильський М. Зібрання творів : у 20 т. / Максим Рильський ; [ред. Л. М. Новиченко]. – К. : Наук. думка, 1983. – Т. 3 : Поезії 1941 – 1950. – 439 с.
14. Сербин Р. Українці у ворожих арміях у Другій світовій війні / Роман Сербин // Сучасність. – 2006. – № 1. – С. 71–80.
15. Стельмах М. Чотири броди / Михайло Стельмах. – К. : Рад. письменник, 1981. – 527 с.

16. Тард Г. Общественное мнение и толпа / Г. Тард. – М. : Тип. А. И. Мамонтова, 1902. – 201 с.
17. Фрейд З. Недовольство культурой / Зигмунд Фрейд // Психоанализ, религия, культура / Зигмунд Фрейд. – М. : Ренессанс, 1992. – С. 65–134.
18. Хархун В. Соцреалістичний канон в українській літературі: генеза, розвиток, модифікації / Валентина Хархун. – Ніжин : ТОВ «Гідромакс», 2009. – 508 с.
19. Хорни К. Наши внутренние конфликты / Карни Хорен. – СПб. : Лань, 1997. – 224 с.
20. Freud S. Arguments for an Instinct of Aggression and Destruction / Sigmund Freud // National Institute of Mental Health (Rorkville Md.). – 1971. – Vol. XXI. – P. 130–175.

Ульяна Федорив

ОБРАЗ ВРАГА КАК МОДЕЛИРУЮЩЕЙ ФИГУРЫ СОЦРЕАЛИСТИЧЕСКОГО ТЕКСТА

Аннотация. В статье внимание сосредоточено на моделирующей роли образа врага в соцреалистическом тексте, который утвердился в массовом сознании с помощью пропаганды и агитации. Поэтому выделено три основные стратегии власти по моделированию образа врага: стратегия формирования круга «чужих» и «своих», демонизация противника, отсутствие его персонализированного образа (процесс обезличивания) и актуализация мифа о роковой угрозе со стороны «чужого». Прослеживается роль советской власти в процессе селекции мифов, согласно которым и формировалось стереотипное восприятие врага и создавался такой образ, который бы подходил к властному пазлу «исторической правды». Акцентировано на актуализации мифа о роковой угрозе со стороны «чужого», на действии властных механизмов в формировании негативного образа как внешнего, так и внутреннего врага для сохранения за собой «политического капитала».

Ключевые слова: враг, роковая угроза, соцреалистический текст, «свой», «чужой».

Uliana Fedoriv

THE IMAGE OF THE ENEMY AS THE MODELING FIGURE OF SOCIAL REALISTIC TEXT

Summary. The article deals with the modeling role of the image of the enemy in the social realistic text. This image was established in the mass consciousness by means of propaganda and agitation. Thus, three main strategies of power in relation to modeling of the image of the enemy are proposed: the strategy of forming of the sphere of “alien” and “own”, demonization of the enemy, the absence of its personalized image (the process of depersonalization) and actualization of the myth about fatal threat from “alien”.

The role of Soviet power in the process of selection of myths which determined the stereotype perception of enemy and caused the forming of the image corresponding to the power puzzle of “historical truth” is observed. The attention is paid to actualization of myth about fatal threat from “alien”, on action of power mechanisms in the forming of the negative image of both external as internal enemy for keeping of “political capital”.

Key words: enemy, fatal threat, social realistic text, “own”, “alien”.

Стаття надійшла до редакції 19.09.2016 р.

© *Федорів Ульяна Миколаївна* – асистент кафедри теорії літератури та порівняльного літературознавства Львівського національного університету імені Івана Франка.